

Arthur A. Schomburg (1874-1938) en de gekleurde grenzen tussen ‘amateurs’ en ‘professionals’ in de geschiedschrijving

Eeuwenlang is de geschiedenis bestudeerd en beschreven door mensen die in de eerste plaats een ander beroep hadden, zoals legerleider, abt, diplomaat of staatsman. De professionele historicus ontstond immers pas in de negentiende eeuw, toen de geschiedschrijving onder leiding van figuren als Leopold von Ranke transformeerde tot een academische discipline die in theorie naar niets anders streefde dan een reconstructie van het verleden ‘wie es eigentlich gewesen’. Deze taakopvatting plaatste de ontsluiting en methodisch verantwoorde interpretatie van historische bronnen in het hart van de nieuwe wetenschap, maar verschafte de professionele historicus tegelijkertijd het profiel van een rechter. Hij beluistert op kritische en onpartijdige wijze verschillende historische getuigen, om vervolgens de feiten van de fictie te scheiden en een gezaghebbende uitspraak over de waarheid van het verleden te formuleren.

Het positivistische wetenschapsideaal van de eerste generatie professionele historici is in de loop van de twintigste eeuw afgebrokkeld en afgebroken, maar het beeld van de historicus als een gedistantieerde scheidsrechter is geenszins verdwenen. Dat is goed zichtbaar in het werk van de Britse historicus John Tosh, wiens handboek *The pursuit of history* (1984) sinds jaar en dag wordt gebruikt om eerstejaarsstudenten te introduceren in de discipline. In de meest recente, vijfde editie (2010) maakt Tosh al direct in het eerste hoofdstuk een strikte scheiding tussen ‘social memory’ en ‘history as a disciplined enquiry’.¹ De ‘popular knowledge of the past’ staat volgens hem in het teken van een ‘usable past’ die hedendaagse belangen en behoeften bevredigt, zoals het bieden van houvast in snel veranderende tijden of het verschaffen van een sociale identiteit. De historische discipline zou daarentegen de ‘autonomie’ van het verleden respecteren en dat ‘for its own sake’ bestuderen. Tosh formuleert de kerntaak van de professionele historicus daarom als het bekritisieren van ‘socially motivated misrepresentations of the past’, ofwel ‘debunking’.² Ed Jonker plaatste in zijn oratie de nodige kanttekeningen bij de strikte scheiding tussen ‘memory’ en ‘history’, maar ook hij zag uiteindelijk een verschil. Dat lokaliseerde hij in het historisch atelier, de plaats waar de *community of scholars* de ‘discipline’ vormt en handhaaft door de formulering van (veranderlijke) regels over methoden en technieken, argumentatie, vorm en de openbaarheid van gegevens en kritiek.³

Wanneer de grondslagen van geschiedwetenschap in het historisch atelier worden geplaatst, is het des te belangrijk kritisch te kijken naar het deurbelied. Wie krijgen om welke redenen toegang tot het atelier, en wie niet? Juist omdat de professionele historicus nooit de enige is geweest die zich bezig houdt met het verleden, loopt de disciplinaire beroepsafbakening immers als een rode draad door de geschiedenis van de geschiedwetenschap. Die afgrenzing manifesteert zich onder andere in de identificatie van ‘amateurs’. Dit is geen onschuldig etiket, zoals bijvoorbeeld genderhistorici opmerkten. In de eeuw waarin de *geschiedwetenschap* gestalte kreeg, hadden vrouwen niet of nauwelijks toegang tot de universiteit en het archief.⁴ In Nederland is het grensconflict de laatste jaren vooral zichtbaar in de confrontatie tussen ‘witte’ en ‘zwarte’ perspectieven op het slavernijverleden en de erfenis van institutioneel racisme – onder andere binnen de (geschied)wetenschap. In 2011 stelde Patricia D. Gomes, destijds projectmedewerker van het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis, in het

¹ John Tosh, *The pursuit of history. Fifth edition* (Harlow 2010) 2-3.

² Tosh, *The pursuit of history*, 21-22.

³ Ed Jonker, *Ordentelijke geschiedenis. Herinnering, ethiek en geschiedwetenschap* (Utrecht 2008) 22-23.

⁴ Maria Grever, *Strijd tegen de stilte. Johanna Naber (1859-1941) en de vrouwenstem in geschiedenis* (Hilversum 1994); Bonnie G. Smith, *The gender of history: men, women and historical practice* (Cambridge 1998).

Tijdschrift voor Geschiedenis dat zwarte perspectieven en/of historici worden uitgesloten van het door ‘witte, aan universiteiten en onderzoekscholen verbonden professoren’ gedomineerde publieke en wetenschappelijke debat.⁵ De Leidse hoogleraren Piet Emmer en Gert Oostindie reageerden vervolgens door vraagtekens te stellen bij de wetenschappelijkheid van Gomes’ bijdrage en het beleid van de *TvG*-redactie, die ten slotte in een naschrift stelde dat ‘op het oog vaste waarden als “de” principes en “de” criteria voor wetenschappelijkheid’ altijd ter discussie moeten kunnen worden gesteld.⁶ Hoezeer juist die discussie is gebaat bij de inbreng van *outsiders* blijkt uit het leven en werk van Arthur A. Schomburg, een uit de Cariben afkomstige ‘amateur’ die van grote betekenis is geweest voor de ontwikkeling van wat in zijn tijd ‘Negro history’ werd genoemd.

Arturo Alfonso Schomburg (1874-1938) werd geboren in San Juan, Puerto Rico. Daar werd hij als schooljongen geconfronteerd met een leraar die zei dat zwarte mensen geen geschiedenis, geen helden en geen cultuur hadden.⁷ De jonge Schomburg besloot het tegendeel te bewijzen en kwam al lezend op het spoor van onder anderen Toussaint L’Ouverture, de leider van de slavenopstand op St. Domingue (1791-1794) die resulteerde in de onafhankelijke republiek Haïti. In 1891 migreerde Schomburg met zijn moeder naar de Verenigde Staten. Ze vestigden zich in New York, waar Arturo – inmiddels Arthur – Schomburg van 1906 tot zijn pensioen in 1929 werkte bij de postafdeling van de Bankers Trust Company op Wall Street. In zijn vrije tijd verdiepte de bibliofiele Schomburg zich in de Afrikaanse, Caribische en Afro-Amerikaanse geschiedenis en legde hij een omvangrijke collectie Afro-Americana aan. Samen met de journalist en collega-bibliofiel John E. Bruce startte hij bovendien de Negro Society for Historical Research (1911), bedoeld om aan te tonen dat ‘the Negro race’ een lange, respectabele geschiedenis had, die te onderwijzen aan de zwarte gemeenschap en aldus het zwarte zelfbewustzijn te versterken.

De leden van de Negro Society for Historical Research sympathiseerden met het pan-Afrikaanse nationalisme van Marcus Garvey, oprichter van de Universal Negro Improvement Association (1914). Deze charismatische Jamaicaan vestigde zich in 1917 in de New Yorkse wijk Harlem, waar hij zijn snel groeiende aanhang stimuleerde zelfvoorzienend te worden: zwarten moesten niet langer wachten op de gunsten van de witte samenleving, maar hun lot in eigen handen nemen. Dat resulteerde onder meer in de oprichting van zwarte bedrijven en winkels, maar volgens Garvey lag de toekomst voor zwarte Amerikanen uiteindelijk in Afrika. Zijn oproep tot een ‘re’-migratie naar Afrika vond weinig weerklank, maar Garveys Afrocentrisme had grote invloed op de Harlem Renaissance – toentertijd aangeduid als Negro Renaissance.⁸ Deze kunstbeweging was deel van de New Negro Movement, een losse verzameling van meer en minder radicale groepen die in actie kwamen tegen de politieke, sociaal-economische en culturele achterstelling van zwarte Amerikanen. Schrijvers en beeldend kunstenaars werkten in dit kader aan de formulering van een identiteit als Amerikanen van *Afrikaanse* afkomst. Die agenda werd onder andere uitgewerkt in ‘Harlem: Mecca of the New Negro’ (1925), een special van het sociologische tijdschrift *Survey Graphic*. Samensteller en inleider Alain Leroy Locke betoogde daarin dat zwarte Amerikanen hun Afrikaanse, cultuur en

⁵ Patricia D. Gomes, ‘Slavernijgeschiedenis in de landelijke dagbladen’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 124:3 (2011) 351-367, 362.

⁶ ‘Contramine slavernijverleden’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 125:2 (2012) 233-241, 241.

⁷ Elinor Des Verney Sinnette, *Arthur Alfonso Schomburg. Black bibliophile & collector. A biography* (Detroit/New York 1989) 13.

⁸ George Hutchinson, ‘Introduction’ in: George Hutchinson (ed.), *The Harlem Renaissance* (New York/Cambridge 2007) 1-10; George Hutchinson, *The Harlem Renaissance in black and white* (Cambridge 1995).

geschiedenis moesten exploreren om van daaruit een nieuwe, multiraciale variant van de Amerikaanse identiteit te verbeelden.⁹

Arthur Schomburg schreef voor de special het artikel ‘The Negro digs up his past’. Die begon hij met de stelling dat de studie van het verleden een sociale noodzaak was, omdat ‘group tradition’ en ‘race pride’ het broodnodige tegenwicht boden tegen dagelijkse ervaringen met racisme en uitsluiting: ‘History must restore what slavery took away, for it is the social damage of slavery that the present generations must repair and offset.’¹⁰ Schomburg toonde zich daarom verheugd over de opmars van Afro-Amerikaanse geschiedschrijving. De resultaten van dat onderzoek waren bovendien bemoedigend, want slaven bleken niet louter slachtoffers te zijn geweest. Het leven en werk van Nat Turner – leider van een slavenopstand in Virginia (1831) – toonde bijvoorbeeld dat slaven en ex-slaven samen met witte abolitionisten hadden gevochten voor hun emancipatie. Nieuw onderzoek had tevens aangetoond dat de oudste vormen van menselijke beschaving waren ontstaan in Afrika. Dat betekende volgens Schomburg dat de geschiedenis van de wereld en de mensheid niet konden worden geschreven zonder aandacht te besteden aan ‘the Negro’. Vol vertrouwen in een waardevrije geschiedwetenschap presenteerde hij vervolgens een breed scala voorbeelden van historische documenten over ‘the Negro’s past’, want: ‘... today, even if for the ultimate purpose of group justification, history has become less a matter of argument and more a matter of record.’¹¹

In 1925 was het binnen de geïnstitutionaliseerde Amerikaanse geschiedwetenschap bepaald niet vanzelfsprekend ruimte te maken voor ‘the Negro’. De professionele witte historicus Ulrich B. Phillips (1877-1934), destijds de expert op het gebied van de nationale slavernijgeschiedenis, bestudeerde de plantageslavernij in de zuidelijke staten louter als sociaal-economisch vraagstuk. Er waren wel bronnen die het perspectief van ‘the Negro’ zouden kunnen belichten, want de anti-slavernijbeweging had vanaf het einde van de achttiende eeuw een groot aantal slavenautobiografieën (*slave narratives*) gegenereerd – zoals *The interesting narrative of the life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African. Written by himself* (1789) en de in 2012 door Steve McQueen verfilmde autobiografie *Twelve years a slave. Narrative of Solomon Northup, a citizen of New-York, kidnapped in Washington City in 1841 and rescued in 1853, from a cotton plantation near the Red River in Louisiana* (1853). Deze aan het begin van de twintigste eeuw zeldzame boekjes waren deel van Schomburgs collectie, maar werden door professionals als Phillips niet-authentiek bevonden – en daarmee onbruikbaar geacht voor wetenschappelijk historisch onderzoek.¹²

Ook als onderzoekssubject bestond er binnen de professionele geschiedbeoefening weinig ruimte voor ‘the Negro’. Formeel was hij niet uitgesloten van de in 1884 opgerichte American Historical Association, maar in de praktijk was hij (laat staan: zij) onzichtbaar in de beroepsvereniging van professionele historici. Pas in 1959 traden de eerste Afro-Amerikanen toe tot het bestuur, en twintig jaar later werd met John Hope Franklin een Afro-Amerikaan tot voorzitter benoemd. Buiten het domein van de witte geschiedwetenschap bestond echter een lange traditie van zwarte ‘amateurs’ die zich met de studie van het verleden bezighielden.¹³ De uit slavernij gevluchte William Wells Brown (1814-1884) publiceerde bijvoorbeeld zijn eerste historische studie – *The black man. His antecedents, his genius, and his achievements* (1863) – in het jaar dat president Lincoln de Emancipation Proclamation uitvaardigde. Wells Brown had

⁹ Jeffrey C. Stewart, ‘The Negro as citizen’ in: Hutchinson, *The Harlem Renaissance* 13-27, 17-18.

¹⁰ Arthur A. Schomburg, ‘The Negro digs up his past’, *Survey Graphic* (1925) 670-672. Herdrukt in Henry Louis Gates en Nellie McKay (eds.), *Norton Anthology of African American literature* (New York/London 2004 [1997]) 963-967, 963.

¹¹ Schomburg, ‘The Negro digs up his past’, 963.

¹² Ulrich B. Phillips, *Life and labor in the Old South* (Columbia 2007 [1929]) 219.

¹³ Pero Gaglo Dagbovie, *African American history reconsidered* (Urbana 2010) 20.

zich zelf nog moeten leren lezen en schrijven, maar na de afschaffing van de slavernij namen de onderwijsmogelijkheden voor zwarte Amerikanen toe. Zo werden er gesegregeerde instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs opgericht, waaronder Fisk University (1866) in Nashville, Tennessee. Zwarte intellectuelen organiseerden zich vervolgens in eigen verenigingen en instituten als de American Negro Academy (1897), die de participatie van Afro-Amerikanen in de wetenschappen en kunsten beschouwde als deel van de bredere strijd voor rassengelijkheid. De aan Harvard geschoolde zwarte historicus Carter G. Woodson startte in datzelfde kader de Association for the Study of Negro Life (1915), dat via *The Journal of Negro History* (1916-) tevens een platform bood voor de publicatie van onderzoek naar de geschiedenis van zwarte wereldbewoners.

Arthur Schomburg had nooit een formele opleiding tot historicus gehad, maar in 1920 werd hij gekozen tot voorzitter van de American Negro Academy. Zijn case illustreert dan ook de problematische grenzen tussen ‘amateurs’ en ‘professionals’. Schomburg was immers deel van een bredere beweging die de studie van het verleden nadrukkelijk verbond met de actuele strijd voor rassengelijkheid en volwaardig zwart burgerschap. Geschoolde en ongeschoolde historici verzetten zich in die beweging gezamenlijk tegen een geschiedwetenschap die zowel ‘geschiedenis’ als ‘historicus’ zodanig conceptualiseerde dat ‘the Negro’ bijna per definitie buiten de professioneel-academische boot viel.

Schomburg was er in 1925 van overtuigd dat de geschiedwetenschap, juist vanwege haar eerbied voor historische bronnen, gevoelig zou zijn voor de door hem verzamelde ‘records’. Dat bleek een illusie, want bijvoorbeeld de *slave narratives* uit zijn collectie werden door professionele witte historici tot ver in de jaren 1970 gediskwalificeerd als onbruikbare bronnen voor serieus te nemen geschiedwetenschap. Dat veranderde toen de geest van allerlei sociale bewegingen zich binnen de internationale historiografie vertaalde in de opkomst van *new social history* en *history from below*. Onder druk van de Black Power-beweging maakten Amerikaanse universiteiten vanaf het einde van de jaren zestig bovendien ruimte voor programma’s en afdelingen Black Studies. Die stonden aanvankelijk in het teken van de mentale en culturele *empowerment* van zwarte burgers, en juist die doelstelling stimuleerde de beoefening van Negro history – nu aangeduid als African American of Black history.¹⁴ Dat vereiste uiteraard historische bronnen van allerlei aard, maar de eerder zo verguisde *slave narratives* waren veruit favoriet. Deze teksten groeiden in de loop van de jaren zeventig en tachtig uit tot de basis van een nieuwe, sociaal- en mentaliteitshistorische historiografie over de *black experience* met slavernij en de *agency* van Afro-Amerikanen.

Slavenautobiografieën waren na de afschaffing van de slavernij van de boekenmarkt verdwenen en in de vergetelheid geraakt. Reguliere (universiteits)bibliotheken hadden deze teksten niet systematisch verzameld, maar ze waren nog wel beschikbaar in privé-collecties als die van Arthur Schomburg. Zijn belangrijkste erfenis ligt daarom op het terrein van zijn verzameling, die in 1925 bestond uit bijna drieduizend boeken, ruim duizend pamfletten en een groot aantal zeldzame drukken en manuscripten.¹⁵ Deze unieke collectie werd in 1926 gekocht door het Harlem-filiaal van de New York Public Library, die toen fungeerde als het sociaal-cultureel centrum van de New Negro Movement. De bibliothecaresse signaleerde bij de achterban een immer toenemende vraag naar *racial books*, onder andere over Afrikaanse en Afro-Amerikaanse geschiedenis. De verzameling van Schomburg bood uitkomst en werd de

¹⁴ Peniel E. Joseph, ‘Dashikis and democracy. Black studies, student activism, and the Black Power movement’, *Journal of African American History* 88:2 (2003) 182-203; Jeffrey O.G. Ogbar, *Black Power. Radical politics and African American identity* (Baltimore/Londen 2005) 136-142; Dagbovie, *African American history reconsidered*, 31.

¹⁵ Sarah A. Anderson, ‘The place to go’. The 135th Street Branch Library and the Harlem Renaissance’, *The Library Quarterly* 73:4 (2003) 383-421, 415.

basis van de Division of Negro History, Literature and Prints van de openbare bibliotheek in Harlem. Schomburg werkte vanaf 1932 tot zijn dood in 1938 als curator van de collectie die in de loop van de twintigste eeuw uitgroeide tot het huidige Schomburg Center for Research in Black Culture, een internationaal erkend onderzoekscentrum dat geldt als een van de belangrijkste erfenissen van de Harlem Renaissance.¹⁶

¹⁶ Howard Dodson, 'The Schomburg Center for Research in Black Culture, New York Public Library', *The Library Quarterly* 58:1 (1988) 74-82; Pamela Spence Richards, 'Library services and the African-American intelligentsia before 1960', *Libraries & Culture* 33:1 (1998) 91-97.